

Met de pillen verdween ook de apathie

Van onze medewerker Philip van de Poel – 26/01/02, 00:00

An slikt niet meer. De zeggenschap over lijf en leden heeft ze hervonden in het Wegloophuis Psychiatrie in Utrecht. Met de pillen is naar eigen zeggen ook de apathie verdwenen....

'Je bent een proefkonijn', zegt oud-bewoonster Astrid, die nog iedere week in het Wegloophuis aanwipt voor een kop koffie. 'Toen ik hier binnenkwam, was ik net een zombie. Ik was op duizend milligram per dag gezet. '

Met An en Astrid zijn de afgelopen twee decennia tientallen psychiatrische patiënten op adem gekomen in het Wegloophuis. Het jubileum is een feestje zonder opsmuk, waar een kleine groep getrouwen elkaar ontmoet. In een laatste oprisping van de anti-psychiatrie schoten de Wegloophuizen als paddestoelen uit de grond. Bevlogen vrijwilligers bouwden de politieke dogma's uit de jaren zeventig trouw na. Niet de patiënt, maar het kapitalistisch systeem was ziek. Waanzin was verzet tegen een krankzinnige maatschappij.

Het gros van de uitwijkplekken bezweek in een paar jaar onder ideologische ballast en praktische problemen. Alleen in de vier grote steden wisten de Wegloophuizen te overleven. 'We zijn nu zelfs in verwijsgidsjes van de reguliere instellingen opgenomen', schetst coördinator Stephan van der Sluis hun huidige positie.

'In zekere zin heeft de tegenbeweging in de psychiatrie zichzelf overbodig gemaakt', vat Evelien Tonkens - auteur van een studie over de geruchtmakende Dennendal-affaire - de verworvenheden van de vernieuwers samen. 'Veel ideeën over vermaatschappelijking, verdunning en de rol van de psychiater zijn overgenomen.'

Het succes van de tegenbeweging kent een keerzijde. Vermaatschappelijking werd in de jaren tachtig een schaamlap waarachter bezuinigingsdrift schuil ging. Beleidsmakers konden ongehinderd instellingen ontmantelen, want de patiënt moest terug de maatschappij in. Gevolg: ellenlange wachtlijsten en een groeiend aantal dakloze patiënten.

De Wegloophuizen hebben zich noodgedwongen ontpopt tot achtervanger van de reguliere zorg. In Utrecht komen jaarlijks 150 aanvragen van 'uitbehandelden' binnen, van wie het Wegloophuis maar een fractie kan opvangen.

Oud-bewoonster Astrid weet wat het is om tussen de wal en het schip te vallen. Toegang tot een reguliere beschermde woonvorm werd haar door de indicatiecommissie ontzegd. 'Ze vonden me te zelfstandig. Ergens ging er een zucht van verlichting door me heen, maar toen ik met strafontslag op straat stond, kon ik nergens anders heen dan het Leger des Heils.'

Ondanks de groeiende druk op de voorziening blijft het Wegloophuis trouw aan de eigen uitgangspunten. Kleinschaligheid, vrijwilligheid en aandacht voor heel de mens zijn de sleutelwoorden. Diagnoses en dossiers kent het Wegloophuis niet, het medicijngebruik mag worden gestaakt en een biertje of blowtje, mits met mate, is toegestaan.

'De hokjesgeest in de zorg reduceert patiënten tot een ziektebeeld', licht Van der Sluis de werkwijze toe. 'Door mensen niet als persoon, maar als patiënt te benaderen fixeert je ze in hun gedrag. Een veelgehoorde klacht is dat mensen na opname steeds gekker worden. Agressie is vaak een gevolg van het feit dat mensen zich miskend voelen.'

De benadering van het Wegloophuis lijkt het tij tegen te hebben. De roep om verruiming van de mogelijkheid tot gedwongen opname klinkt steeds luider, de heilzame werking van medicijnen is vrijwel onweersproken en in de inrichtingen neemt het gebruik van dwangmiddelen toe.

In het licht van deze ontwikkelingen zijn initiatieven als het Wegloophuis nog steeds actueel, gelooft prof. B. Gersons, hoogleraar psychiatrie aan de Universiteit van Amsterdam. 'Het zoeken naar alternatieve vormen zal nodig blijven', gelooft hij. 'Daarbij is het Wegloophuis een voorbeeld van een niet-ziekenhuis dat perspectief en veiligheid biedt aan een bepaalde groep patiënten.'

'Wegloopster' An bekijkt het van de praktische kant. 'In de inrichting moest je een kamer delen. Iedereen kon erin. Om de haverklap was je tandpasta verdwenen. Hier heb je een eigen kamer.'